

номики, которая может являться целой отдельной наукой в экономической теории. Развивая и исследуя данную сферу, открываются новые возможности для совершенствования как отдельных индивидов, отраслей, регионов, государств, так и человечества в целом. Для Украины формирование и совершенствование процессов в сфере экономики знаний является лучшим шансом для процветания и приобретения лидирующих конкурентных позиций в мире.

Список джерел

1. Nonaka I. The Knowledge – Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation / I. Nonaka, H. Takeuchi// - N. Y., 1995. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://dictionary-economics.ru/word/%D0%97%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5>
2. Дагаев А.А. Экономика знаний в информационном обществе /А.А. Дагаев// Информационное общество. - 2008, вып. 5-6. – С. 40-42.
3. Макаров В.Л. Экономика знаний: уроки для России /В.Л. Макаров// Вестник российской академии наук: М., 2003. том 73. № 5. – 450 с.
4. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: Ключ к успеху в новом тысячелетии. (Теория и практика менеджмента). - СПб. и др.: Питер, 2001. – 287 с.
5. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. - М.: Прогресс, 1966. – 462 с. («The Production and Distribution of Knowledge in the United States». 1962.)
6. Друкер П. The Age of Discontinuity /П. Друкер/ 1968 – [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.iteam.ru/publications/human/section_55/article_3527/
7. Stewart T.A. The Wealth of Knowledge: Intellectual Capital and the Twenty-first Century Organization / T.A. Stewart /, Organization. London: Nicholas Brealey Doubleday, 2001. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.ikmagazine.com/xq/asp/sid.0/articleid.F24F6FBA-D8CA-4646-80E9-29506D164A59/eTitle.The_knowledge_Thomas_A_Stewart/qx/display.htm
8. Нонака И. «Компания создатель знания» / И. Нонака // HBR - 1991 г.– [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ibcm.biz/Nauchnye-stati/ upravlenie-vyrabotkoj-celej-izmenenij-i-nonaki.html>
9. Катречко С.Л. Знание как сознательный феномен / С.Л.Катречко / 2005 – [Электронный ресурс] – Режим доступа http://www.i-u.ru/biblio/archive/katrchko_snanie/
10. Мильнер Б.З. Концепция управления знаниями в современных организациях / Б.З. Мильнер // Российский журнал менеджмента. – 2003. – №1.
11. Грибкова О.В. Знания / О.В. Грибкова/, 2006 – [Электронный ресурс] – Режим доступа: [http://www.unidubna.ru/~mazny/students/upr_zn/1.html]
12. Статистичний збірник: наукова та інноваційна діяльність в Україні /Державна служба статистики України / ДП „Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України”: Київ, 2011. - 282 с. - С.178.
13. Баранчев В. Управление знаниями / Баранчев В. // Маркетинг. Специальный выпуск № 29. – М.: Центр маркетинговых исследований и менеджмента, 2005. – 144 с.
14. Knowledge Management in the Learning Society. Paris: OECD. 2000 – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.thefreelibrary.com/Moving+to+ward+a+knowledge+society+in+the+Arab+world.-a0225504282>
15. Степанова Т.Е. Категории экономики, основанной на знаниях / Т.Е.Степанова / Ломоносовские чтения 2004 г. Сборник статей преподавателя "Россия и социальные изменения в современном мире". Том №1 – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://lib.socio.msu.ru/l/library?e=d-000-00---0lomon--00-0-0-0prompt-10---4-----0-11--1-ru-50---20-about---00031-001-1-0windowsZz-1251-1-&a=d&cl=CL1&d=HASH56d6416dea77d4c10cce.29>

К. Парсяк
м. Миколаїв

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ЇХНЬОЮ ЯКІСТЮ

Постановка проблеми. За нормами чинного українського законодавства, відповідні зміни яких суспільство очікує вже на протязі декількох років поспіль, структура вітчизняної вищої освіти складається з освітньо-кваліфікаційних та освітніх рівнів [1]. Зацікавлені особи можуть набути їх у навчальних закладах, до яких вони звернулися із замовленням щодо отримання бажаних освітніх послуг. Отже, маємо усі ознаки маркетингового процесу: суб'єкти, що володіють цінностями, інтерес до яких є взаємним; здатність сторін домовлятися про умови майбутньої угоди, свобода вибору (і в частині форм набуття фахової майстерності, і щодо напрямів освіти та спеціальностей, а також надавача бажаних компетенцій). Але з практики маркетингової діяльності в економіці відомо, що вона не позбавлена ризиків. Існують різні прийоми зменшити до мінімуму негативні наслідки, що зазвичай є невід'ємними супутниками ризикованих операцій. Серед найефективніших – прийняття виважених рішень з використанням достовірної, своєчасної та у достатніх обсягах інформації про перебіг актуальних подій. Отримати її – безпосереднє завдання маркетингових досліджень.

Аналіз публікацій. Маємо визнати, що проблема,

про яку йдеться, не залишає байдужими органи державного управління та місцевого самоврядування (моніторинг ринку освітніх послуг – одне з їх прямих обов'язків), топ-менеджмент навчальних закладів (особливо напередодні та під час вступних кампаній), колег-науковців, коли вони вдаються до розв'язання тієї чи іншої наболілої освітнянської проблеми [2-5, інші]. Між тим, маємо зауважити, що дослідження маркетингу заради ефективного управління, тим більше, коли йдеться про якість освітніх послуг – справа безперервна. Причина: приймати рішення потрібно у реальному масштабі часу.

Мета статті. Виходячи з наведеної констатації, ми поставили собі за мету викласти власне бачення поточної ситуації на ринку освітніх послуг та поділитися міркуваннями щодо розв'язання деяких нагальних проблем, що виникли.

Викладення основного матеріалу. Протягом останнього десятиріччя кількість навчальних закладів III-IV рівнів акредитації збільшувалася (до 2009-2010 н.р) із середньорічними темпами приросту у 2,3 % і, як наслідок, з 2000-2001 н.р. по 2010-2011 н.р. зросла на 10,8 % табл. 1).

Кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації, одиниць [6]

Показники	Навчальні роки						
	2000/01	03/04	05/06	06/07	08/09	09/10	10/11
Кількість закладів всього, в тому числі за формами власності	315	339	345	350	353	350	349
Державні та комунальні	223	235	232	236	240	242	243
Частка до загальної кількості, %	70,8	69,3	67,2	67,4	68,0	69,1	69,6
Приватні	92	104	113	114	113	108	106
Частка до загальної кількості, %	29,2	30,7	32,8	32,6	32,0	30,9	30,4

Водночас, маємо наголосити, що застосування чинників гальмування (більш жорсткої процедури державної акредитації та ліцензування навчальних закладів, їх окремих освітніх програм), а також адміністративних заходів стримування (інспекційні перевірки стану організації, кадрового та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу), далися в знаки: з 2008-2009 н.р. кількість приватних ВНЗ зменшується (у 2010-2011 н.р. – на 6,2 %), відбившись відповідним чином й на їх загальній кількості (- 1,1 %).

Характерною ознакою моделі, за якою відбувалася розбудова системи вищої освіти у нашій країні, завжди було тяжіння до створення базовими навчальними закладами своїх відокремлених структурних підрозділів (ВСП). У наші часи, як і п'ять років тому, осередки, яким делеговані широкі повноваження щодо надання освітніх послуг (інститути, філії, навчально-консультативні центри, підготовчі курси), працюють у 13 з 25 регіонів. Інша справа, що їхня концентрація на різних сегментах, відрізняється і інколи суттєво. Так, скажімо, «дистриб'юторів» столичних ВНЗ спостерігаємо у дванадцяти областях, а також у Автономній республіці Крим. Як на нас, такий стан справ має декілька пояснень:

а) психологічний вплив на потенційних замовників відомих та авторитетних брендів, дипломи від яких є традиційно престижними. Аби переконатися у справедливості цієї гіпотези, звернемося до даних, зведених у таблицю 2. Тут вміщені результати обрахунку відносної ринкової частки ВСП ($Ч_{ВСП}^P$):

$$Ч_{ВСП}^P = \frac{K_{ВСП}^C}{K_{ВНЗ}^C} \times 100,$$

де $K_{ВСП}^C$ – кількість студентів, які навчаються (прийняті на навчання) у ВСП ВНЗ; $K_{ВНЗ}^C$ – загальна кількість студентів, яка навчається у ВНЗ.

Аналіз отриманих даних засвідчує, що в цілому по Україні значення показника $Ч_{ВСП}^C$ збільшилося за період на 0,8 %. Аналогічна тенденція склалася у 13 з 27 регіонів (це – майже половина з них). Абсолютним рекордсменами виявилися Автономна республіка Крим 71,7 % (зростання на 23,4 %). Трохи не дотягли до 50 % Вінницька та Закарпатська області (збільшення на 15,0 та 4,4 відсотки, відповідно). На відміну від них, м. Київ, Харківська, Одеська, Львівська, Запорізька, Луганська, Сумська області мають $Ч_{ВСП}^C$, який перебуває у межах від 0,1 % до 10 %;

б) порівняно потужний кадровий та науково-методичний потенціали кафедр та факультетів базових ВНЗ. Вони здатні забезпечити «дочірні» структури стартовим інтелектуальним капіталом у вигляді навчальних комплексів, технологій та методик роботи зі студентами, іншими нематеріальними активами. Під силу їм також пряме фінансове підкріплення певних програм та проєктів. За таких умов єдиною вадою до початку роботи стає брак кваліфікованих кадрів викладачів та допоміжного персоналу, які здатні цими напрацюваннями скористатися. Подолати цю перешкоду (особливо після сформованого державного реєстру докторів наук) під силу далеко не усім, що, природно, не найкращим чином відбивається на якості навчальних послуг, які пропонуються;

в) наближеність до органів державної виконавчої влади, від рішення яких вирішальним чином залежить доля будь-яких проєктів у освітній сфері;

г) зменшення абсолютної чисельності відокремлених структурних підрозділів у регіонах. Наприклад, у одному лише місті Миколаєві за останні роки припинили діяльність: філії Міжрегіональної академії управління персоналом, Одеського національного університету імені Мечникова, Південнослов'янський інститут Вищого навчального закладу «Київський славистичний університет». Життя примушує позбутися колишніх амбіцій й інші навчальні заклади, які, свого часу, були налаштовані на «агресивну» експансію ринку.

У наслідок наведених та цілої низки інших обставин, відбулися певні зрушення у загальній структурі вітчизняного ринку освітніх послуг (табл. 3). Як бачимо, спостерігається тотальне зменшення його ємності (загалом на 295478 осіб). На цьому тлі не можливо обійти стороною очевидну популярність коледжів, кількість студентів у яких зросла на 14260 осіб з одночасним збільшенням (на 35) цих навчальних закладів (для порівняння, університетів стало більше на 13, а академій лише на 4. Усіх інших – поменшало).

На нашу думку, цей феномен пояснюється бажанням менеджменту ВНЗ:

– хоча б частково компенсувати прогалини у діяльності середніх навчальних закладів, які фактично є «постачальниками» інтелектуального ресурсу на наступний етап набуття громадянами професійних компетенцій. Про те, наскільки добре деякі з них виконують свою місію, свідчать непоодинокі факти неспроможності випускників шкіл (навіть тих, хто отримав необхідну кількість балів з математики на зовнішньому незалежному оцінюванні навчальних досягнень – ЗНО) виконувати елементарні арифметичні маніпуляції;

– збільшити вхідні потоки абітурієнтів, оминаючи нездоланну для деякого процедури ЗНО. Справа у тому, що воно не є обов'язковим для майбутніх учнів коледжів, а от їх випускників (часто за результатами лише співбесіди)

– зараховують у студентські лави на другий, а то й на третій курси університетів, академій, інститутів за так званими скороченими навчальними планами.

Відносна ринкова частка освітніх послуг ВНЗ, які надаються через ВСП [6]

Регіон	Загальна чисельність студентів, осіб		Чисельність студентів у ВСП, осіб		Частка студентів ВСП до загальної чисельності, %		Прийом студентів на початковий цикл навчання у 06/10 рр., осіб		Частка студентів прийнятих у ВСП до загальної кількості у 06/10 рр, %
	У навчальному році		У навчальному році		У навчальному році		Загальний	У ВСП	
	06/07	10/11	06/07	10/11	06/07	10/11			
Україна	2786582	2129835	302055	243307	10,8	11,4	658861\392012	70421\45403	10,7\11,5
АР Крим	70143	47707	35063	28351	50,0	59,4	17570\8348	8490\5984	48,3\71,7
Вінницька	58013	33459	18865	16098	32,5	48,1	14677\6377	4475\2898	30,4\45,4
Волинська	35516	25754	9198	8212	25,9	31,9	9575\5076	2409\2016	25,2\39,7
Дніпропетровська	192652	147701	22996	18118	11,9	12,3	49091\29914	4837\2828	9,8\9,5
Донецька	217580	133150	26010	22002	12,0	16,5	54273\27261	6197\4244	11,4\15,5
Житомирська	51868	27646	5598	4694	10,8	17,0	13856\5780	741\528	5,3\9,1
Закарпатська	28336	23392	11755	11873	41,5	50,8	7443\4819	3281\2336	44,1\48,5
Запорізька	103626	92283	8749	3126	8,4	3,4	24752\16814	2280\403	9,2\2,3
Івано-Франківська	61950	40189	8972	6135	14,5	15,3	15477\7213	2420\1456	15,6\20,1
Київська	40712	30907	12419	9851	30,5	31,9	9802\5690	3478\2537	35,4\22,3
Кіровоградська	32827	19799	5279	4109	16,1	20,8	8508\3988	1538\889	18,1\22,3
Луганська	121083	88106	6014	2633	5,0	3,0	31818\17025	1068\272	3,4\1,6
Львівська	164583	137068	12408	12437	7,5	9,1	38345\26316	3264\2620	8,5\9,5
Миколаївська	44840	35771	17756	14102	39,6	39,4	10411\6761	3652\1472	35,1\21,7
Одеська	147118	127175	7509	5316	5,1	4,2	32627\23348	1424\716	4,4\3,0
Полтавська	76820	53816	10956	9602	14,3	17,8	18749\10362	2520\1790	13,4\17,2
Рівненська	56011	39182	6220	4112	11,1	10,5	14470\7542	965\469	6,6\6,2
Сумська	65644	46260	7397	3881	11,3	8,4	14488\9427	1602\787	11,1\8,3
Тернопільська	64138	47533	7997	7836	12,5	16,5	16658\9394	1479\1232	8,9\13,1
Харківська	287496	232660	7197	7221	2,5	3,1	58023\37771	2050\1875	3,5\5,0
Херсонська	44994	28519	8677	6931	19,3	24,3	10385\5363	1989\1020	19,2\19,0
Хмельницька	52556	43436	8791	6953	16,7	16,0	13410\8860	2114\1600	15,8\18,01
Черкаська	58074	41061	9450	7792	16,2	19,0	14323\7866	1958\1340	13,7\17,0
Чернівецька	39645	27074	11246	10830	28,4	40,0	10602\5820	2643\2230	24,9\38,3
Чернігівська	40588	22915	7732	6438	19,0	28,1	10676\4340	1904\1068	17,8\24,6
м. Київ	610049	521811	1746	520	0,3	0,1	134882\88235	345\75	0,3\0,1
м. Севастополь	19720	15461	6055	4134	30,7	26,7	3970\2302	1298\712	32,7\30,9

Таблиця 3

Зрушення у структурі ринку освітніх послуг [6]

Тип вищого навчального закладу	Навчальні роки											
	2006-2007				2010-2011				Відхилення щодо			
	Кількість	Частка у загальній кількості, %	Навчається студентів, осіб	Частка у загальній кількості, %	Кількість	Частка у загальній кількості, %	Навчається студентів, осіб	Частка у загальній кількості, %	Кількості	Частки у загальній кількості, %	Кількості студентів, осіб	Частки у загальній кількості, %
Університети	184	20,0	1775810	63,7	197	23,2	1679157	62,4	+ 13	+ 3,2	-96053	- 1,3
Академії	58	6,3	361611	13,0	62	7,3	329437	13,3	+ 4,0	+ 1,0	-32174	+ 0,3
Інститути	125	13,6	191548	6,9	109	12,8	131851	5,3	- 16	- 0,8	-59697	- 1,6
Технікуми	210	22,9	224335	8,1	130	15,2	112085	4,5	- 80	- 7,7	-112250	- 3,6
Коледжі	199	21,7	176178	6,3	234	27,4	190438	7,6	+ 35	+ 5,7	+14260	+ 1,3
Училища	143	15,5	56685	2,0	121	14,1	47721	1,9	- 22	- 1,4	-8964	- 0,1
Загалом	919	100	2786167	100	853	100	2490689	100	- 66	-	-295478	-

Переконані, що виявлену вище тенденцію дедалі більше посилюють і замовники освітніх послуг, які стають усе вибагливіші щодо їхньої якості. Йдуть у минуле

часи, коли головним сенсом перебування на студентській ла ві було отримання документу про вищу освіту. Молодь потребує ґрунтовних знань, аби з користю для

себе використати їх у подальшому житті. Про те, що ми не помиляємося у своїх оцінках, свідчить інформація профільного міністерства. Станом на 2.09.2012 р. до 120 вищих навчальних закладів – переважно приватної форми власності – звернулося з клопотанням про зарахування менше 100 осіб, до 13 – менше 10 заявників, а до приватних вищих навчальних закладів “Український інститут лінгвістики і менеджменту” “Хмельницький інститут конструювання моделювання швейних виробів” подано лише по одній заяві. Вбачаємо за можливе сформулювати декілька узагальнюючих висновків, які впливають з наведених констатацій.

По-перше, еволюційно (хоча і не без впливу суб’єктивного чиннику) створилися передумови для формування дисбалансу між відповідною пропозицією освітніх послуг з боку великої кількості навчальних закладів та попитом на них на користь останнього. Більш того, негативні демографічні фактори (рис. 1), призвели до перетворення сегменту, про який йдеться, у ринок споживача.

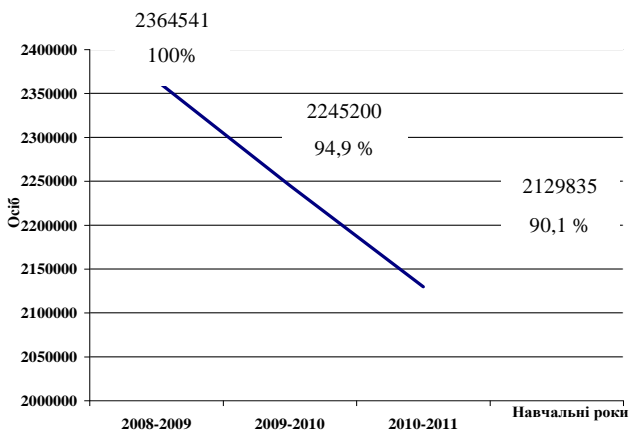

Рис. 1. Чисельність студентів у ВНЗ III-IV рівнів акредитації [6]

Освітня сфера від цього тільки програє. Причини більш ніж очевидні: адміністрації окремих ВНЗ та й самі викладачі заплісують очі на очевидні вади своїх вихованців, прагнучи зберегти корпоративні статки на рівні, якого б вистачило хіба що на розрахунки із співробітниками, за спожиті газ, електричну енергію, іншу «комуналку». Ціни на них збільшуються, а видатки з бюджету на компенсацію їхніх витрат, як мінімум, поступають у Державне казначейство далеко не своєчасно. Події останнього часу засвідчили ще одну характерну обставину: поза доступом опиняються навіть грошові кошти, які зароблені наданням державними ВНЗ освітніх послуг за прямими контрактами, укладеними між ними й споживачами. Але розпорядник робить вигляд, що не помічає різниці у джерелах доходів і обмежується «розкриттям» рахунків лише у випадках, коли йдеться про соціально-захиснені статті: стипендії та заробітна плата. Хіба ж це академічний капіталізм? Скоріше адміністративно-командний і у не найкращих його проявах.

На цьому тлі повним кольором квітне недисциплінованість, що відбивається, наприклад, у невідвідуванні занять (про нормативні 80 годин впродовж семестру, яких навчальної дисципліни, у деканатах вже майже не згадують) та зволіканні з вчасною ліквідацією академі-

чної заборгованості. Нагадаємо, що згідно «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», студентам, які одержали під час сесії не більше двох (!) незадовільних оцінок, дозволяється ліквідувати «хвости» до початку наступного семестру.

Напругу навколо цього протиріччя могли б зняти зміни у ставленні до явища, яке розглядається, на інституціональному рівні. Йдеться про щільнішу інтеграцію вітчизняної системи вищої освіти до стандартів, поширених у недалекому від нас Європейському Союзі. У Німеччині, наприклад, людина, отримавши статус студента, не втрачає його на протязі багатьох років, плануючи на власний розсуд своє життя та професійну кар’єру. Обов’язковими є лише регулярна сплата за навчання та виконання академічних зобов’язань, передбачених навчальним планом кожного університету (будь коли, до завершення магістерської роботи. Під час бакалаврату контроль більш жорсткий: треба впоратися з відповідною програмою за шість семестрів). Відвідування лекцій – особиста справа кожного, хоча аудиторії, заповнені «під зав’язку» – не така вже й рідкість.

За аналогією, було б і на вітчизняних теренах запровадити інновацію: не здав вчасно хоч би один залік, залишайся на попередній семестр та «гризи» науку, коли вона тобі на стільки до смаку. Якщо ж справу зроблено і здатен наздогнати однолітків – ніяких заперечень. Тим більше, що і у першому, і у другому випадку усі витрати – за кошт «винуватця торжеств». Навіть якщо на старті він зараховувався на навчання за рахунок державного бюджету.

Але поки щоденні компроміси між професійним бажанням дотримуватися стандартів якості освіти та прагненням не втратити робочі місця перестали бути чимось неймовірним. Та чи може бути інакше: за існуючими нормативами на одного викладача припадає 10 студентів. Від так, напередодні літніх відпусток у 2012 р. на кожній з п’яти кафедр Інженерно-економічного факультету НУК, скажімо, штатний розклад скоротився на 3,5 ставки.

По-друге, брак платоспроможного замовника на освітні послуги призвів до загострення конкуренції між операторами "ринку знань". Предметом особливо запеклої боротьби є, звичайно, абітурієнти, фінансові, матеріально-технічні, інформаційні ресурси, а останнім часом й науково-педагогічні кадри, особливо, найвищої кваліфікації – кандидати та, особливо, доктори наук. У цьому контексті виявляється додатковий парадокс. Він полягає у тому, що за даними Державної служби статистики (табл. 4), кількість наукових установ в Україні, як і чисельність науковців. Йдеться про наукових та інженерно-технічних працівників, які професійно займаються дослідженнями й розробками, беруть участь у створенні нових знань; а також спеціалістів, зокрема, техніків, що виконують з цього приводу допоміжні функції – зменшуються (за період спостереження, відповідно, на 12,5 % та 53,1 %). Водночас, чисельність осіб із науковими ступенями – зростає (докторів наук – на 46,3 %, кандидатів наук – на 39,6 %).

Це переконливо засвідчує, що певна частина тих, хто отримав відповідні наукові ступені, перебуває поза межами освітніх та науково-дослідних установ, не займається «видобутком» нових знань, а тому не може розглядатися ВНЗ навіть як резерв оновлення викладацьких кадрів.

Таблиця 4

Наукові кадри та кількість організацій [7]

Роки	Кількість організації, які виконують наукові дослідження й розробки	Чисельність, осіб		
		Науковців	Докторів наук в економіці України	Кандидатів наук в економіці України
1996	1435	160103	9974	58132
2000	1490	120773	10339	58741
2005	1510	105512	12014	68291
2010	1303	89534	14418	84000
2011	1255	84969	14895	84979

Висновки.

1. Неможливо уявити собі прийняття рішень з приводу структури, напрямів освіти, спеціальностей, навчальних програм, які ВНЗ пропонують потенційним замовникам; опрацювання цінової політики та розробки технологій з просування освітніх послуг, а тим більше щодо управління якістю процесів, які відбуваються впродовж навчального процесу, без систематичних, а інколи й спеціальних маркетингових досліджень.

2. Ті, що знайшли висвітлення у статті, засвідчили продовження суттєвих зрушень на ринку освітніх послуг, які супроводжуються загостренням конкуренції між операторами, представленими на ньому. Вона посилюється з огляду на брак платоспроможного попиту з боку потенційних замовників, чисельність яких невпинно зменшується.

3. Вищі навчальні заклади, які витримують випробування конкурентною стихією, зможуть не лише зберегти, але й посилити власні позиції, за умов покращення усіх складових (професорсько-викладацький склад, навчально-допоміжний персонал, матеріально-технічна база, менеджмент), що у сукупності позначаються на якості їхньої роботи.

Список джерел

1. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/.
2. Парсяк В.Н. Трансформація діяльності операторів ринку освітніх послуг на засадах корпоративного менеджменту: монографія / В.Н. Парсяк, І.М. Драгомирова. – Миколаїв: Видавництво «Талісман». – 2010. – 173 с.
3. Верхоглядова Н.І. Економічний вимір якості вищої освіти як складової національної конкурентоспроможності: монографія / Верхоглядова Н.І. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2004. – 196 с.
4. Кратт О.А. Методологічні основи формування кон'юнктури ринку послуг вищої освіти: дис. на здобуття наук. ст. доктор екон. наук 08.00.04 / Кратт О.А. – Донецьк: ДНУ, 2004. – 375 с.
5. Оболенська Т.Є. Маркетинг у сфері освітніх послуг: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / Оболенська Т.Є. – К.: КНЕУ, 2001. – 208 с.
6. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2010/11 навчального року. Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України. – 2011. – 207 с.
7. Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Б. Писаренко

академік АЕН України

Н. Проценко

член-кореспондент АЕН України

м. Житомир

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Проблема забезпечення економічної стійкості та довгострокової рентабельності являє собою одну із фундаментальних наукових задач і є досить актуальною для підприємств України. Аналіз статистичних даних показує, що кількість збиткових підприємств в промисловості України складала в 2002 р. – 41,8%, а в 2011 році близько 40%. При цьому загальний рівень рентабельності промислових підприємств складав в 2001 р. – 3,7%, в 2002 р. – 2,6%, в 2007 р. – 4,3%, в 2011 р. – 4%, а за чистим прибутком від всієї діяльності рентабельність складала в 2001 р. – 2%, а в 2011 р. – 0,8%. Це свідчить про те, що більшість промислових підприємств України не є конкурентоспроможними. Крім того, треба враховувати те, що період індустріальної моделі розвитку виробництва закінчився і почався період постіндустріального розвитку Виробни-

цтва. Це обумовлює об'єктивну необхідність переходу на інноваційно-інвестиційну модель розвитку. Перехід на інноваційно-інвестиційну модель розвитку виробництва можливий тільки при стійкому функціонуванні підприємств і довгостроковій рентабельності. В зв'язку з цим виникає проблема забезпечення економічної стійкості підприємств, їх довгострокової рентабельності. Для динамічного забезпечення економічної стійкості і довгострокової рентабельності необхідна оперативна діагностика ефективності функціонування підприємств.